

Pełnomocnik Wojskowy i Morski
przy Poselstwie Polskiem
w Londynie.

38, Cadogan Square, S.W.

No.622/Ta jne.

7384J5

Londyn dnia 11 Kwietnia 1921.

O d p i s .

D O

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA
L: Dz. 7384 J5 dnia 24 / V 1921. r.
załącz. Wydział

Naczelnego Dowództwa W.P.

Oddział II

w Warszawie.

Strajk
Górników.

Anglja stoi dzisiaj przed największym w jej dziejach kryzysem wewnętrznym, wynikłym na tle ekonomicznym, a który wyraził się w rozpoczętym dnia 1 kwietnia strajku górników, do którego zapewne przyłączą się dnia 12 b.m. pracownicy kolejowi i transportowi; innemi słowy przechodzi ona obecnie przez okres stagnacji najważniejszej gałęzi swego przemysłu i zagrożona jest rozszerzeniem się tego stanu rzeczy dzięki strajkowi generalnemu na wszystkie dziedziny życia ekonomicznego. Geneza i rozwój tego kryzysu są następujące:

< Jesienny strajk górników został załatwiony na podstawie umowy kompromisowej, wysuniętej przez Rząd, a przyjętej przez obie strony: Związek właścicieli kopalń /Mining Association/ i Związek Górników /Miners' Federation/, która wyrażała się w t. zw. skali przesunięć /Sliding Scale/, uzależniającej zarobek górnika od ilości wyeksportowanego węgla. Umowa ta, będąca koncepcją Rządową, wymagała dla swego praktycznego zastosowania i wykonania stałej kontroli Rządowej nad całym przemysłem węglowym /eksploatacją i eksportem/ oraz regularnych subsydjów, wypłacanych przez Rząd, dla utrzymania zarobków górników na wysokości, przewidzianej przez skalę. >

Tymczasem jednak Rząd postanowił skasować kontrolę Państwa nad przemysłem węglowym /Coal State Control/ z dniem 1 kwietnia, a co za tem idzie cofnąć wypłacane dotychczas subsydja, wychodząc z za-

kożenia, że Państwo nie powinno z podatków, na które składa się cały naród, popierać specjalnie jedną daną gałąź przemysłu. Odnosne prawo t. zw. "Coal Mines /Decontrol/ Bill" zostało uchwalone przez Parlament dnia 18 Marca. Tak więc, począwszy od 1 kwietnia, przemysł węglowy miał stać się przedmiotem, wchodzącym pod bezpośrednią i wyłączną ingerencję pracodawców /właścicieli kopalń/ i pracowników /górników/. W przewidywaniu zniesienia kontroli Rządowej związek właścicieli opracował projekt uregulowania zarobków.

Teza właścicieli wyrażała się w tem, że dotychczasowa skala przesunięć, obowiązująca we wszystkich okręgach górniczych t. zw. "flat rate method", winna być zastąpiona całym szeregiem skal okręgowych, uwzględniających stopień wydajności poszczególnych kopalń węgla i uzależniających zarobek górników od dywidendy, którą dana kopalnia węgla, zależnie od jego jakości, przynosi t. zw. district wage rates. Projekt powyższy przewidywał naogół zredukowanie płacy górników na skutek cofnięcia subsydji rządowych i ogólnego spadku kosztów utrzymania, lecz przede wszystkim godził w robotników, zajętych w kopalniach o małej wydajności lub złym gatunku węgla, a więc przynoszących małą dywidendę.

Tak więc w znakomitych kopalniach w South Yorkshire i Leicestershire płaca górników na zasadzie tamtejszej okręgowej skali pozostałaby niezmienną, a nawet w ^{kilku} kopalniach zwiększona, lecz w olbrzymiej ilości pozostałych okręgów węglowych płaca ta byłaby znacznie zmniejszona, jak to wskazuje poniższe zestawienie :

Redukcja płacy na szyft wynosiłaby:

W Szkocji	4/-
Northumberland i Durham	5/6 - 5/9.
Południowa Walja	7/-
Midland Counties	2/9
Yorkshire	1/9 - 4/-
Lancashire i Cheshire	4/-
South Staffordshire	4/- - 7/-
North Staffordshire	4/6
Casmok Chase	1/-
Shropshire	5/-
Bristol i Somerset	5/- - 6/-

Wyższe cyfry w tej tabeli odnoszą się do górników niepełnoletnich

Dla dokładniejszego zorientowania przytacza się zestawienie tygodniowej płacy górnika w ciągu m. Marca 1921 r., wypłacanej na zasadzie ogólnej skali w porównaniu z tą, jaką otrzymano by on w m. Kwietniu r.b. na zasadzie okręgowej skali, zaproponowanej przez właścicieli:

	Marzec	Kwiecień.
Szkocja	£ 5. 0. 10	£3. 17. 11
Northumberland	4. 15. 4	3. 7. 4½
Durham	4. 12. 7	3. 5. 1
South Wales	4. 17. 2	2. 17. 9
South Yorkshire	5. 0. 10	5. 1. 9
West Yorkshire	4. 12. 7	3. 16. 1
Lancashire i Cheshire	4. 10. 9	3. 9. 8
Midland Counties	4. 17. 7½	4. 4. 9½
South Derby	4. 10. 3½	4. 2. 11½
Leicester	2. 3. 5	4. 9. 10
North Staffs	3. 18. 10	2. 14. 6½
Cannock	4. 4. 9½	3. 18. 10
Salop	4. 8. 0	3. 0. 6
Warwickshire	4. 9. 10	3. 17. 0
Cumberland	4. 15. 4	2. 11. 9½
Forest of Dean	4. 0. 2½	2. 4. 11
Somerset	3. 19. 9	2. 6. 3½

Cyfry powyższe oznaczają przeciętną płacę wszystkich kategorii górników, włącznie z chłopcami, wyrestkami i kobietami.

Teza górników wyraża się w tem, że przedewszystkiem żądają oni utrzymania subsydji rządowych aż do nastania normalnego stanu ekonomicznego kraju. Urzeczywistnienie tego postulatu stworzyłoby pewną uprzywilejowaną gałąź przemysłu, na utrzymanie której pracowałyby cały kraj kosztem znacznego wzrostu podatków. W razie odmowy Rządu chcą oni zaprowadzenia jednolitej skali zarobkowej dla wszystkich okręgów węglowych t. zw. "National standard wage", przyczem okręgi, przynoszące większą dywidendę, winne by przychodzić z pomocą okręgom gorzej wyposażonym, przelewając na nie część swych dochodów, t. zw. "national pooling of profits and losses".

Rzecz oczywista, że ten ostatni postulat, równający się do pewnego stopnia nacjonalizacji kopalń, jest ekonomicznym absurdem, albowiem nie podobna żądać, żeby właściciel jakiegokolwiek przedsiębiorstwa, przynoszącego większy dochód, miał zaobowiązkowo wspomagać właściciela przedsiębiorstwa, przynoszącego mniejszy.

Lecz z drugiej strony górnicy nie bez pewnej racji twierdzą, że

zaprojektowana przez właścicieli skala zarobków, redukująca płacę górnika o blisko 22 tygodniowo w niektórych kopalniach, jak Południowej Walji i Cumberland, jest nie tylko zupełnie niewystarczająca dla zabezpieczenia jego utrzymania, lecz przy dłuższym okresie czasu przyczyniłaby się bezwątpienia do obniżenia całego poziomu życia /standard of life/ górników angielskich.

X

Dnia 24 Marca zebrani na posiedzeniu pod przewodnictwem Sekretarza Związku Górników, Frank Hodges'a, delegaci Związku odrzucili projekt skali okręgowych właścicieli i wyznaczili rozpoczęcie strajku na 12 w nocy z 31 Marca na 1 Kwietnia, przy czym robotnicy, zajęci przy pompowaniu wody z kopalń, i palacze kotłów mieli również porzucić pracę. Strajk w czasie i formie zapowiedzianej w istocie rozpoczął się.

Dnia 31 Marca Home Office ogłosiło Proklamację Królewską, nadającą Rządowi daleko sięgające prawa na zasadzie t. zw. Emergency Powers Act z r. 1920, uchwalonego przez Parlament podczas ostatniego strajku górników w jesieni r.z.

Tak więc rozpoczęty 1 Kwietnia strajk nie jest tylko pasywnym porzuceniem pracy, lecz akcją, połączoną z sabotażem kopalń, z których niektóre, zupełnie wodą zalane, są bezpowrotnie zniszczone.

Rząd, jak zawsze w podobnych razach, stara się pośredniczyć między właścicielami a górnikiem, lecz, jak dotychczas, bezskutecznie. Lloyd George, którego gwałtowna anti-socjalistyczna mowa z 24 Marca /załącznik/ stawia w dość trudne położenie wobec przedstawicieli Związku Górników, używał początkowo Sir Robert Horne'a jako prawą rękę w rokowaniach. Teza Rządu wyraża się w stanowczej odmowie udzielania subsydji przemysłowi węglowemu kosztem całego Państwa oraz ponownego zaprowadzenia nad nim kontroli Rządowej. Ponadto Rząd gotów jest w każdej chwili interwenjować między górnikiem a właścicielami lecz pod warunkiem, że pierwszym tematem wznowionych rokowań byłaby sprawa pompowania wody z kopalń, którym grozi całkowite zniszczenie.

W międzyczasie sytuacja znacznie się pogorszyła, gdy 8 Kwietnia na posiedzeniu Rad Wykonawczych ~~z~~ Związku robotników kolejowych /National Union of Railwaymen/ i Związku Robotników przewozowych /Transport Workers' Federation/ uchwalono powiadomić Rząd, że, o ile rokowania między Związkiem Górników a właścicielami kopalń i Rządem nie będą wznowione, zastosowaną będzie presja strajkowa całego Potrójnego Porozumienia /Triple Alliance/, począwszy od 12 w nocy z 12 na 13 Kwietnia. Tak więc Anglja stanęła przed groźbą strajku powszechnego.

Tymczasem Rząd chwycił się energicznych środków zapobiegawczych.

Dnia 4 Kwietnia Admiralicja zawiesiła urlopy w marynarce, a znajdujący się na urloпах oficerowie i marynarze zostali niezwłocznie zawezwani z powrotem do portów.

Dnia 5 Kwietnia War Office wydało analogiczne rozporządzenia w stosunku do Armji. Ponadto ^{5.4} w ogłoszonym oświadczeniu War Office sprecyzowało zadania Armji w wypadku kryzysu przemysłowego jak następuje:

1/ Wspomaganie Władz Cywilnych w utrzymaniu porządku publicznego w razie, gdyby siły wykonawcze cywilne były niewystarczające dla zapewnienia tego zadania;

2/ Współdziałanie w zabezpieczeniu dostawy żywności i ciężkości innych służb, niezbędnych dla utrzymania życia narodu;

3/ Nieużywanie wojska dla łamania strajku siłą zbrojną.

Dnia 8 Kwietnia wydana została proklamacja Królewska, powołująca pod broń Rezerwy: Morską/Klasa B./, Wojskową i Lotniczą "Z powodu obecnego stanu spraw publicznych i grożącego rozbicia życia narodowego, spowodowanego obecnym strajkiem w kopalniach węgla i grożącym rozszerzeniem się jego na służby kolejowe i przewozowe."

Odnosne rozporządzenia zostały wydane przez Admiralicję, Ministerstwo Wojny i Ministerstwo Żeglugi Powietrznej. Ponadto War Office i Air Ministry rozkazały zatrzymać w szereгах Czynnych Armji i Lotnictwa żołnierzy i lotników, którzy mieli być właśnie

przeniesieni do Rezerwy Armji i Lotnictwa.

Rezerwa Armji /Army Reserve/, która obecnie została powołana pod broń, dzieli się w głównych zarysach na dwie klasy: B. i D. Klasa B składa się wyłącznie z żołnierzy profesjonalnych, którzy po ukończeniu służby w Armji Regularnej zostali zgodnie z ich umową zaciągową przeniesieni do rezerwy Armji /celem uzupełnienia okresu czasu, dla którego się zaciągnęli/. Klasa D, na zasadzie Rozkazu Wojskowego /Army Order/ z Czerwca 1920 r., składa się obecnie przeważnie ze zdemobilizowanych żołnierzy Wielkiej Wojny, którzy w okresie czasu między 1 Lipca a 1 Października 1920 r. podjęli się wykonywania pewnych służb rezerwowych /Reserve Service/ i otrzymują gażę, wynoszącą 1 s. dziennie. Liczba rezerwistów armji, powołanych pod broń na zasadzie proklamacji, wynosi od 65.000 do 70.000 ludzi.

Generałowi Lordowi Cattan, dowódcy Aldershot Command, został podporządkowany generał Jeffreys, Dowódzca London District.

Poza tą częściową mobilizacją Floty, Armji i Lotnictwa Rząd wydał "Odezwę do Lojalnych Obywateli Mężczyzn" /Appeal to Loyal Citizens, Male/, nawołującą do wstępowania do "Oddziałów Obronnych" /Defence Units/, mających wejść na przeciąg 90 dni w skład Armji Regularnej. Żołnierze Armji Terytorjalnej, pragnący wstąpić do Armji Regularnej na ten przeciąg czasu, winni być wprzód zwolnieni z Armji Terytorjalnej, lecz po odbyciu służby czasowej w Armji Regularnej będą mogli powrócić do swych odnośnych jednostek terytorjalnych, przy czem służba ich w szeregach tej armji uważana będzie jako ciągła, niczem nie przerwana.

Sytuacja dzisiejsza jest więc bardzo poważna, lecz przesadzonem byłoby twierdzić, że jest ona krytyczna, a to z następujących powodów:

1/. Społeczeństwo odpowiedziało na odezwę Rządu masowym zaciągnięciem do "oddziałów obronnych".

2/. Związek parowozowych maszynistów i palaczy /Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen/, liczący 70,000 członków, a nie wchodzący w skład Triple Alliance, wypowiedział się przeciwko poparciu

ewentualnej akcji strajkowej robotników kolejowych. Wśród tych ostatnich zresztą bynajmniej nie panuje jednomyślność zdania w sprawie strajku. Bardzo liczni są ci, którzy, wbrew decyzji Rady Wykonawczej Związku, postanowili w żadnym wypadku pracy nie porzucić. Powyższa chwiejność robotników kolejowych jest co prawda dość niezrozumiała, ze względu na to, że 15 Sierpnia kończy się kontrola Rządowa nad kolejnictwem w Anglii i że wówczas kolejarze znajdą się wobec właścicieli linii w analogicznej sytuacji, w jakiej dzisiaj są górnicy wobec właścicieli kopalń. Nie popierając dzisiaj górników, nie mogą liczyć na pomoc tych ostatnich w razie ewentualnego konfliktu w Sierpniu przy ustaniu kontroli Rządowej.

3/ Dnia 9 Kwietnia Rada Wykonawcza Związku Górników, idąc za sugestją Rządu, zgodziła się nie przeciwdziałać pompowaniu wody z kopalń i wznowić rokowania z właścicielami, które mają się rozpocząć dzisiaj o godz. 11 rano. Tak więc istnieje nadzieja ^{wybuchu/}zniknięcia strajku powszechnego; co zaś do możliwości rewolucji socjalnej w Anglii na tle dzisiejszego kryzysu mowy być nawet nie może. Niemniej jednak samoprzez się nasuwa się pytanie, w jaki sposób Rząd zamierza zasadniczo rozwiązać sprawę dzisiejszego przesilenia ekonomicznego, którego wybuch przewidziany został w tut. No. 2355/tajne z dnia 1 Listopada 1928 r., jako niechybny wynik półrocznego i tymczasowego załamania strajku jesiennego; sytuacja bowiem wydaje się bez wyjścia. Rząd jest zdania, że dalsze utrzymanie kontroli nad przemysłem węglowym spowodowałoby dalsze obciążenie budżetu, wzrost podatków, już i tak do niemożliwości wydrabianych, i w ostatecznym wyniku emigrację kapitału z Anglii, a więc jej upadek ekonomiczny. Związek właścicieli kopalń z drugiej strony twierdzi, że przy dalszym utrzymaniu, po cofnięciu subsydji Rządowych, dzisiejszej płacy górników, właściciele tracąc będą 10 s. na tonnie wydobytego węgla, że przeto lepiej im się opłaci zamknąć zupełnie kopalnie, co w wyniku również spowodowałoby upadek ekonomiczny kraju.

Związek Górników zaś dowodzi, że obniżenie dzisiejszych zarobków

jest niewspółmierne z obecnym kosztem utrzymania.

Nie wykluczonem jest, że skonfrontowany z tym dylematem obecny Rząd uzna się niekompetentnym do jego rozwiązania i zażąda referendum całego narodu, rozpisując nowe wybory do Izby Gmin. Z wyborów tych wyjdzie niewątpliwie takie przedstawicielstwo, w którym Partja Robotnicza zajmować będzie bez porównania okazańsze miejsce niż dzisiaj. Ze tak będzie w istocie, wskazują na to wszystkie prawie poboczne wybory /by-elections/ do Izby Gmin, w których liczba głosów robotniczych stale wzrasta. Przyszłe wybory wykażą również kompletny upadek Partji Liberalnej, już dzisiaj rozbitej na frakcje: Koalicyjną /C.L./ i Niezależną /I.L./, a której zupełne wyeliminowanie z życia politycznego Anglii jest tylko kwestją czasu. Dawne historyczne stronnictwa: Tory i Whig, personifikujące dwie różne narodowe ideologie: konserwatywną i liberalną, zastąpione zostaną przez nowoczesne Partje: Unjonistyczną i Robotniczą, uosabiające: jedna element narodowy, a druga socjalistyczny. Od wyniku zmagania się tych dwóch stronnictw zależeć będzie dalsze istnienie, czy też rozkład Imperjum Brytyjskiego, albowiem nie ulega żadnej wątpliwości, że dojście do władzy w Anglii Partji Robotniczej, operującej kategorjami, niewspółmiernymi zarówno w dziedzinie ekonomicznej jak i politycznej z istnieniem Imperjum, oznaczać będzie jego rozkład a przez to upadek Anglii do rozmiarów drugorzędnego Europejskiego mocarstwa. Lecz nawet już i dzisiaj dostrzedz można zarysowujące się szpary w zwartej dotychczas budowie Imperjum. Pomijając, że Irlandja, Egipt i Indje stanowią stałe źródła niezadowolonia i niepokoju, dyzlokacja składowych części Imperjum uwidacznia się przede wszystkim w stosunku, jaki zajęły by one do ewentualnej wojny Amerykańsko-Japońskiej. Podczas gdy bowiem Kanada, Australja i Nowa Zelandja wypowiedziały się już stanowczo po stronie Ameryki, sympatje Anglii i Indji będą niechybnie po stronie Japonji. Mająca nastąpić w Czerwcu konferencja Premierów Metropolji i Dominjów mieć będzie właśnie za zadanie zaradzenie temu stanowi rzeczy przez konsolidację Imperjum.

Śląsk Górny.

Anglja cała stanęła pod znakiem przesilenia wewnętrzne-
go; sprawy polityki zewnętrznej zeszły więc prawie zupeł-
nie na plan dalszy. Nie mówi się o nich i nie pisze. Za-
mierzona przeto wizyta delegatów M.S. Z. Chrzanowskiego i
Bruna w związku z plebiscytem na Górnym Śląsku wypada, nie-
stety, niezupełnie na czasie. Niemniej jednak nie ulega
żadnej wątpliwości, że w sprawie tej Anglja, konsekwentna
w swej polityce, jest dla nas jak najbardziej wrogo uspo-
sobiona i dążyć będzie do tego, żeby część Śląska, przyzna-
na Polsce, była jak najmniejsza. Tezą Angielską będzie
zapewno przydzielenie do Polski jedynie powiatów Rybnickie-
go i Pszczyńskiego wraz ze skrawkiem Katowickiego.

1 załącznik.

/-/ W. Kłoczowski.

Kontr-Admirał W.P.

za zgodność odpisu:

Górczi

Rotmistrz.